

Rolnummer 4031
Arrest nr. 88/2007 van 20 juni 2007

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen betreffende artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, gesteld door de Vrederechter van het vierde kanton Antwerpen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters P. Martens, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Moerman en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

Bij vonnis van 5 juli 2006 in zake de nv « Belgacom » tegen Marie-France Joly en in zake Marie-France Joly tegen Francis Ellis, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 17 juli 2006, heeft de Vrederechter van het vierde kanton Antwerpen de volgende prejudiciële vragen gesteld :

1. « Is het onderscheid op het gebied van de éénjarige verjaring als bedoeld door artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek tussen kooplieden wegens de levering van koopwaren en een autonoom overheidsbedrijf zoals Belgacom dat nochtans volgens de wetgeving geacht wordt daden van koophandel te stellen discriminerend ? »;

2. « Is het onderscheid tussen materiële goederen en diensten ten aanzien van het begrip koopwaar als bedoeld in artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek discriminerend ? ».

Memories zijn ingediend door :

- de nv « Belgacom », met maatschappelijke zetel te 1030 Brussel, Koning Albert II-laan 27;

- de Ministerraad.

De nv « Belgacom » heeft ook een memorie van antwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 18 april 2007 :

- zijn verschenen :

- . Mr. K. Wauters, tevens *loco* Mr. K. Geelen, advocaten bij de balie te Hasselt, voor de nv « Belgacom »;

- . Mr. P. De Maeyer, tevens *loco* Mr. E. Jacobowitz, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers A. Alen en J. Spreutels verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

De eiseres voor de verwijzende rechter vordert de betaling van een aantal tussen 19 april 2001 en 21 oktober 2001 opgestelde facturen. Erop wijzend dat de handelingen van de autonome overheidsbedrijven, op basis van artikel 8 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, geacht worden daden van koophandel te zijn, betwist de verwerende partij voor de verwijzende rechter de vordering op grond van artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, naar luid waarvan de rechtsvorderingen van kooplieden, wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn, verjaren door verloop van één jaar. De eisende partij verwerpt die stelling omdat zij een openbare instelling in de vorm van een naamloze vennootschap - en dus geen koopman - is en zij evenmin koopwaar levert doch diensten.

De verwijzende rechter is van oordeel dat het onderscheid op het gebied van de eenjarige verjaring als bedoeld in artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek tussen kooplieden wegens de levering van koopwaren en een autonoom overheidsbedrijf, zoals de nv « Belgacom », dat nochtans volgens de wetgeving geacht wordt daden van koophandel te stellen, mogelijkwerwijs discriminerend is. Volgens de rechter kan hetzelfde worden gezegd « van het onderscheid tussen materiële goederen en diensten welke laatste niet onder het begrip koopwaar zouden vallen ». Daarom stelde hij de voormelde prejudiciële vragen.

III. In rechte

- A -

Standpunt van de Ministerraad

A.1. Volgens de Ministerraad behoeft de eerste prejudiciële vraag, in hoofddorde, geen antwoord omdat, zoals de verwijzende rechter zelf aangeeft, de eisende partij geacht wordt daden van koophandel te stellen waarop artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek van toepassing is. Derhalve bestaat er geen verschil in behandeling.

A.2. In ondergeschikte orde en voor het geval dat het Hof zou oordelen dat de eerste prejudiciële vraag een antwoord behoeft, stelt de Ministerraad dat zij dan bevestigend zou moeten worden beantwoord. Verwijzend naar het arrest nr. 159/2005 van het Hof laat de Ministerraad gelden dat het criterium van onderscheid, namelijk dat de eisende partij een autonoom overheidsbedrijf is, niet pertinent is in het licht van de doelstelling van artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, dat steunt op een vermoeden van betaling. Die bepaling beschermt immers de niet-koopman tegen nalatige kooplieden die meer dan één jaar wachten alvorens hun vordering in rechte te doen gelden door een korte verjaringstermijn in te stellen op grond van een weerlegbaar vermoeden van betaling. Hij ziet dan ook geen reden om die bescherming te ontzeggen aan de klanten van autonome overheidsbedrijven, aangezien de facturen op dezelfde wijze worden beheerst en behandeld, zowel wat de schuldeiser als wat de schuldenaar betreft.

A.3. De tweede prejudiciële vraag moet volgens de Ministerraad evenwel ontkennend worden beantwoord omdat de vraag naar de geleverde prestatie - koopwaar of dienst - niet kennelijk zonder belang is in het licht van de algemene doelstelling van de wetgever.

Het onderscheid berust immers op een objectief criterium - een koopwaar dan wel een geleverde dienst - waarbij de rechter, indien beide op dezelfde factuur worden aangerekend, dient uit te maken of en in welke mate de in het geding zijnde bepaling van toepassing is. De tweede prejudiciële vraag bevestigend beantwoorden zou volgens de Ministerraad ertoe leiden dat het gehele stelsel van de bijzondere verjaringsregels van het Burgerlijk Wetboek op de helling wordt gezet.

De wetgever heeft weliswaar ook voorzien in afzonderlijke verjaringsregels voor sommige vorderingen die gebaseerd zijn op het verlenen van diensten, doch het ligt in de aard van een uitzonderingsbepaling dat zij slechts een beperkt toepassingsgebied heeft. Indien een punctueel onderscheid tussen koopwaren en diensten uit den boze zou zijn, zouden alle « bijzondere verjaringen » in het Burgerlijk Wetboek op de helling komen te staan. Dat zou tot gevolg hebben dat alle facturen uitgeschreven door een koopman - en ruimer, door een

beroepsbeoefenaar - ten aanzien van een niet-koopman - en ruimer, een consument - aan één en dezelfde verjaringstermijn zouden moeten worden onderworpen, op straffe van schending van het gelijkheidsbeginsel.

Tot slot kan bezwaarlijk staande worden gehouden dat een niet-koopman inzake de levering van diensten op kennelijk onevenredige wijze wordt behandeld door onderworpen te zijn aan het algemeen verjaringsstelsel.

Standpunt van de nv « Belgacom »

A.4. De eisende partij voor de verwijzende rechter wijst erop dat de korte verjaringstermijnen uitgaan van de idee dat de betaling van de schuld onmiddellijk heeft plaatsgehad en dat de partijen daarom geen geschrift hebben opgesteld en er bijgevolg geen spoor van de vordering blijft. De korte termijnen kunnen niet worden aangevoerd wanneer van de verbintenis een geschrift werd opgesteld (artikel 2274, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek) vermits hierdoor het vermoeden wordt ontkracht dat contant werd betaald. De factuur die door een schuldenaar wordt erkend, kan als een dergelijk geschrift worden beschouwd.

A.5. Het verschil in behandeling dat uit de eerste prejudiciële vraag voortvloeit, berust volgens die partij op een objectief criterium, namelijk het feit dat de vordering uitgaat van een privépersoon dan wel van een openbare instelling. Het Hof heeft in talrijke arresten aanvaard dat overheidsinstellingen aan een afwijkende rechtsregeling kunnen worden onderworpen. Het onderscheid is bovendien pertinent omdat van de schuldvorderingen van de nv « Belgacom » wel degelijk bewijsstukken (facturen en overzichten van gesprekken) bestaan en de schulden niet onmiddellijk moeten worden betaald, doch de klant van rechtswege een bepaalde betalingstermijn krijgt. Het doel van de wetgever verantwoordt, met andere woorden, een onderscheid.

Het verschil in behandeling is bovendien pertinent in het licht van de aard van de schuldvordering, vermits de in artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek bedoelde schuldvorderingen eenmalige schuldvorderingen zijn, die een vast bedrag vertegenwoordigen, terwijl het te dezen gaat om een als kapitaalschuld aan te merken vordering die, zoals voor de schuldvorderingen van een waterleverancier, onderworpen is aan artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek, dat een verjaringstermijn instelt ter bescherming van debiteuren tegen een opeenstapeling van schulden. Het onderscheid is ten slotte pertinent omdat de nv « Belgacom » instaat voor een continue openbare dienst, die het verschil in behandeling rechtvaardigt.

Het onderscheid is niet onredelijk in het kader van de nagestreefde doelstelling vermits de debiteuren zich kunnen beroepen op artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek. Het algemeen belang vereist dat de schuldvorderingen niet te snel verjaren, omdat anders de gemeenschap teveel lijdt onder individuele wanbetalers.

A.6. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, acht de eisende partij voor de verwijzende rechter het in het geding zijnde onderscheid tussen koopwaar en diensten objectief. Het onderscheid is pertinent in zoverre met de in het geding zijnde regeling de detailhandel wordt beoogd, met uitsluiting van ondernemingen. De diensten van de nv « Belgacom » zijn niet alleen vanwege de aard van de prestaties uitgesloten maar ook vanwege het volume ervan. Anders dan de detailhandel werken ondernemingen wel met geschriften en vragen zij geen onmiddellijke betaling. Ook hier is er een redelijke verhouding tussen het nagestreefde doel en de gevolgen van de maatregel.

- B -

B.1. De verwijzende rechter wenst van het Hof te vernemen of artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek bestaanbaar is met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet vanuit een tweevoudig oogpunt.

Het Hof dient allereerst het verschil in behandeling te onderzoeken dat voor rechtsvorderingen wegens de levering van koopwaren aan personen die geen koopman zijn, door die bepaling zou worden ingesteld tussen schuldeisers - en daardoor ook tussen schuldenaars -, naargelang het kooplieden betreft dan wel autonome overheidsbedrijven zoals de nv « Belgacom » die daden van koophandel stellen. Verder legt de verwijzende rechter aan het Hof het verschil in behandeling voor dat door dezelfde bepaling tussen schuldeisers zou worden ingesteld, naargelang hun rechtsvordering betrekking heeft op de levering van materiële goederen dan wel van diensten.

B.2. Artikel 2272 van het Burgerlijk Wetboek luidt :

« De rechtsvordering van gerechtsdeurwaarders tot betaling van hun loon voor de akten die zij betekenen, en voor de opdrachten die zij uitvoeren;

Die van kooplieden, wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn;

Die van kostschoolhouders, tot betaling van het kostgeld van hun leerlingen; en van andere meesters, tot betaling van het leergeld;

Die van dienstboden die zich bij het jaar verhuren, tot betaling van hun loon,

Verjaren door verloop van een jaar ».

B.3. Artikel 2272 van het Burgerlijk Wetboek voert een korte verjaringstermijn van één jaar in voor sommige rechtsvorderingen, waaronder die van kooplieden, wegens de koopwaren die zij verkopen aan personen die geen koopman zijn.

De korte verjaringstermijn is gebaseerd op een vermoeden van betaling en wordt gemotiveerd door het feit dat van het ontstaan en de kwijting van dergelijke schulden doorgaans geen geschrift wordt opgesteld. Op grond van artikel 2274, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek houdt de verjaring op te lopen, « indien er een afgesloten rekening, een onderhandse of authentieke schuldbekentenis bestaat, ofwel een dagvaarding voor het gerecht, waarop geen verval van instantie is gevolgd ».

Vermits de korte verjaringstermijn afwijkt van de algemene regel dient artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek beperkend te worden geïnterpreteerd.

Ten aanzien van de eerste prejudiciële vraag

B.4. Het komt in beginsel de verwijzende rechter toe te bepalen wat wordt verstaan onder « kooplieden » in de zin van artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, en derhalve te beslissen of een autonoom overheidsbedrijf als de nv « Belgacom » voor de toepassing van die bepaling kan worden beschouwd als « koopman », rekening houdend met de aard en het onderwerp van de rechtsvordering waarover hij dient te oordelen.

Het Hof beantwoordt de eerste prejudiciële vraag in de interpretatie van de verwijzende rechter dat een autonoom overheidsbedrijf zoals de nv « Belgacom » niet zou kunnen worden beschouwd als koopman in de zin van artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek en zijn rechtsvorderingen voor de levering van koopwaren onderworpen zouden zijn aan de gemeenrechtelijke verjaringstermijn.

B.5. Het aldus door de verwijzende rechter vermelde verschil in behandeling tussen schuldeisers met betrekking tot hun rechtsvorderingen wegens de levering van koopwaren, berust op een objectief criterium, namelijk de hoedanigheid van de schuldeiser, naargelang die een privaatrechtelijk persoon is, dan wel een autonoom overheidsbedrijf.

B.6. Het onderscheid tussen privaatrechtelijke personen en autonome overheidsbedrijven is evenwel niet pertinent in het licht van de doelstelling vermeld in B.3.

De enkele omstandigheid dat het gaat om een autonoom overheidsbedrijf, volstaat niet om de onderneming als dusdanig uit te sluiten van de toepassing van de korte verjaringstermijn. Op grond van artikel 8 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, worden de handelingen van een autonoom overheidsbedrijf als daden van koophandel aangemerkt. Dat een dergelijk bedrijf ook publieke taken uitvoert, doet geen afbreuk aan het feit dat het vermoeden van betaling evenzeer kan worden aanvaard voor zijn rechtsvorderingen die betrekking hebben op de door dat bedrijf gestelde handelingen die de levering van « koopwaren » betreffen.

B.7. Aldus geïnterpreteerd dat het niet van toepassing is op de rechtsvorderingen van een autonoom overheidsbedrijf voor de levering van « koopwaren » aan personen die geen koopman zijn, voert artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek een verschil in behandeling in dat niet redelijk is verantwoord.

In die interpretatie van de in het geding zijnde bepaling dient de eerste prejudiciële vraag bevestigend te worden beantwoord.

B.8. Het Hof stelt evenwel vast dat artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek anders kan worden geïnterpreteerd. Rekening houdend met het feit dat, krachtens artikel 8 van de voormelde wet van 21 maart 1991, de handelingen van een autonoom overheidsbedrijf als daden van koophandel worden bestempeld, kan de in het geding zijnde bepaling immers in die zin worden geïnterpreteerd dat zij van toepassing is op de rechtsvorderingen van een autonoom overheidsbedrijf voor de levering van « koopwaren » aan personen die geen koopman zijn, zodat zij geen verschil in behandeling teweegbrengt.

In die interpretatie van de in het geding zijnde bepaling dient de prejudiciële vraag ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de tweede prejudiciële vraag

B.9. Het in de tweede prejudiciële vraag aangehaalde verschil in behandeling tussen schuldeisers berust op het onderwerp van hun rechtsvordering, namelijk de levering van materiële goederen dan wel van diensten. Het gaat om een objectief criterium van onderscheid.

De wetgever vermocht ervan uit te gaan dat het vermoeden van betaling niet geldt voor de levering van diensten, omdat in de regel van de overeenkomst voor dergelijke leveringen een geschrift wordt opgesteld. Door de op die leveringen gestoelde rechtsvorderingen te onderwerpen aan de gemeenrechtelijke verjaringstermijn, heeft de wetgever, onverminderd de eventuele toepassing van de wet van 1 mei 1913 « op het krediet der kleinhandelaars en ambachtslieden en op de interesten wegens vertraagde betaling », een maatregel genomen die

niet onredelijk is in het licht van de in B.3 vermelde doelstelling van artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek.

B.10. De tweede prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- Artikel 2272, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet in de interpretatie dat die bepaling niet van toepassing is op de rechtsvorderingen van een autonoom overheidsbedrijf voor de levering van « koopwaren » in de zin van die bepaling.

- Diezelfde bepaling schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet in de interpretatie dat die bepaling van toepassing is op de rechtsvorderingen van een autonoom overheidsbedrijf voor de levering van « koopwaren » in de zin van de voormelde bepaling.

- Diezelfde bepaling schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet in zoverre zij uitsluitend van toepassing is op rechtsvorderingen voor de levering van « koopwaren » en niet op rechtsvorderingen voor de levering van diensten.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989, op de openbare terechtzitting van 20 juni 2007.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts